

Kurk
Lietuvai

Darnumas Vilniaus švietimo įstaigose

Esamos situacijos apžvalga

Julija Skerniškytė

2023 Balandis

TURINYS

Sąvokos	1
Darnus vystymasis ir švietimas	2
Visuminis mokyklos požiūris į darnumą	3
Vilniaus švietimo įstaigos	4
Esamos darnumo praktikos Vilniaus švietimo įstaigose	4
Problema	11
Sprendimas	11
Darnumo matavimas	12
Rekomendacijos	13

Sąvokos

Darnaus vystymosi tikslai (DVT)	17 konkrečių tikslų, kuriuos 2015 m. nustatė Jungtinės Tautos, rinkinys. Šiais tikslais siekiama spręsti aktualiausias pasaulio socialinius, ekonominius ir aplinkosaugos iššūkius. DVT yra darnaus vystymosi pagrindas iki 2030 m.
Darnumas / darnus vystymasis	plėtra, kurios tikslas tenkinti dabarties poreikius nepažeidžiant ateities kartų galimybės patenkinti savo poreikius. Tai apima pusiausvyros išlaikymą tarp aplinkos apsaugos, socialinės gerovės ir ekonomikos plėtros, siekiant sukurti sveiką ir klestinčią ateitį visiems.
Darnumas mokyklose	darnumo / darnių praktikų įtraukimas į mokyklos veiklą, mokymo programas ir kultūrą, siekiant sukurti atsparesnę ir tvaresnę mokinių ir bendruomenių ateitį. Šio projekto rėmuose darnumas mokyklose reiškia darnių praktikų taikymą trijose srityse: <ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos vizija • Tvarumo praktikos • Bendruomenės ryšiai
Darnumo / darnios praktikos	veiksmai ir praktikos įgyvendinamos siekiant skatinti socialinę gerovę (pvz., užtikrinti lygias galimybes visiems mokiniams, skatinti įtrauktį), ekonominę vystymąsi (pvz., efektyvų išteklių valdymą, ekonominį raštingumą) ir aplinkos apsaugą (pvz., poveikio aplinkai mažinimą, resursų tausoją).
Tvarumo / tvarios praktikos	veiksmai ir praktikos taikomos siekiant skatinti aplinkos apsaugą, t. y., tausiai naudoti resursus.
Visuminis mokyklos požiūris į darnumą (angl. <i>a whole school approach to sustainability</i>)	visapusiškas požiūris, pagal kurį darnumo principai ir praktikos yra įtraukiami į visus mokyklos veiklos, mokymo programos, kultūros ir bendruomenės dalyvavimo aspektus.

Darnus vystymasis ir švietimas

Vystymasis, kurio esmė maksimalus ekonominis augimas, neatsižvelgia į įtaką aplinkai, socialinei gerovei ir ekonomikai. Dėl to šiandien tiek išsivysčiusios, tiek besivystančios šalys susiduria su skurdo, alkio, socialinės nelygybės, ekonominėmis ir ypač aplinkos degradacijos problemomis. Kaip atsakas į neigiamas tradicinio ekonominio vystymosi pasekmes, 20 a. pabaigoje iškilo **darnaus vystymosi** idėja.

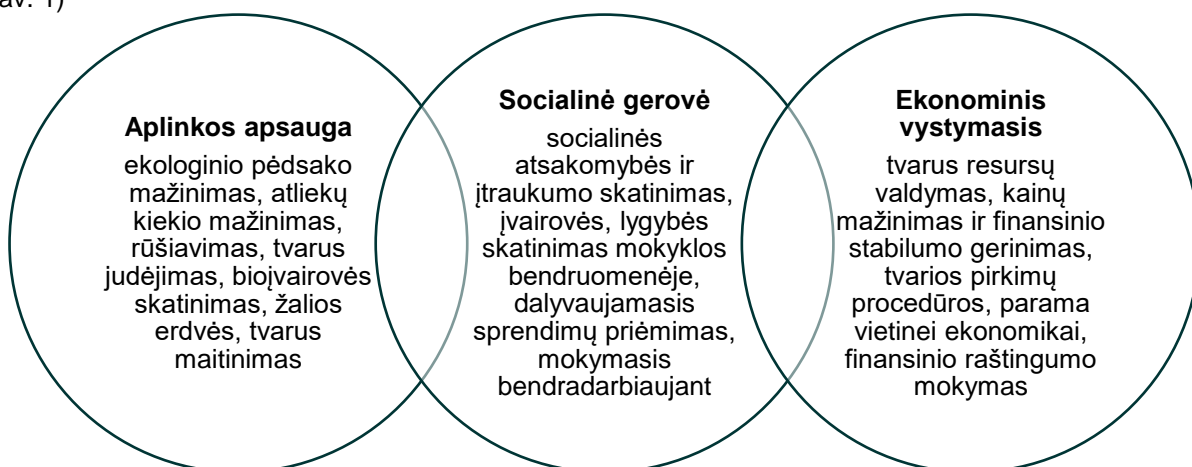
2015 m. 193-ų šalių (įskaitant ir Lietuvą) bendru susitarimu priimta Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m., kurioje nustatyti 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT).¹ Šie tikslai laikomi raidos pagrindu visoms valstybėms.

Švietimas atlieka lemiamą vaidmenį skatinant darnų vystymąsi, t. y., suteikiant mokiniams žinių, įgūdžių ir vertybių, reikalingų aplinkos, socialiniams ir ekonominiams iššūkiams suprasti ir spręsti.

Švietimo svarbą darnaus vystymosi kontekste pabrėžia ir 4 DVT „užtikrinti visaapimančią ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi“. Svarbus tikslas suformuluojamas 4.7 uždaviniu – siekti, jog iki 2030 m. visi mokiniai turėtų žinių ir įgūdžių, reikalingų darniam vystymuisi skatinti.

Šiame kontekste, kai pripažįstama švietimo svarba darniai ateičiai ir vyrauja įsipareigojimas visus besimokančius aprūpinti žiniomis ir įgūdžiais reikalingais darniam vystymuisi skatinti, svarbų vaidmenį atlieka **ugdymo įstaigos**. Mokyklos ugdo ateities piliečius, pokyčių skatintojus, ugdydamos jiems reikalingus darnumo įgūdžius, atsakomybę ir vertybes.

Darnumas mokyklose apima tris pagrindinius elementus: aplinkos apsaugą, socialinę gerovę, ekonominį vystymąsi (žr. pav. 1)

pav. 1 Darnumo mokyklose samprata

Darnus vystymasis – tai ilgalaikė šiuolaikinės visuomenės vystymosi ideologija, kuria siekiama patenkinti dabartinius žmonių poreikius, nepažeidžiant ateities kartų galimybes tenkinti savo poreikius. Tai toks vystymasis, kuriuo siekiama balanso tarp aplinkos apsaugos, ekonominio vystymosi ir socialinės gerovės.

4 KOKYBIŠKAS IŠSILAVINIMAS

Uždavinys 4.7 – „Iki 2030 metų užtikrinti, kad visi besimokantys asmenys įgytų žinių ir įgūdžių, reikalingų darniam vystymuisi skatinti, įskaitant, be kitų dalykų, švietimą darnaus vystymosi ir darnios gyvensenos, žmogaus teisių, lyčių lygybės, taikos ir nesmurtinės kultūros skatinimo, pasaulinės pilietybės bei kultūrų įvairovės ir kultūros indėlio į darnų vystymąsi vertinimo klausimais“.

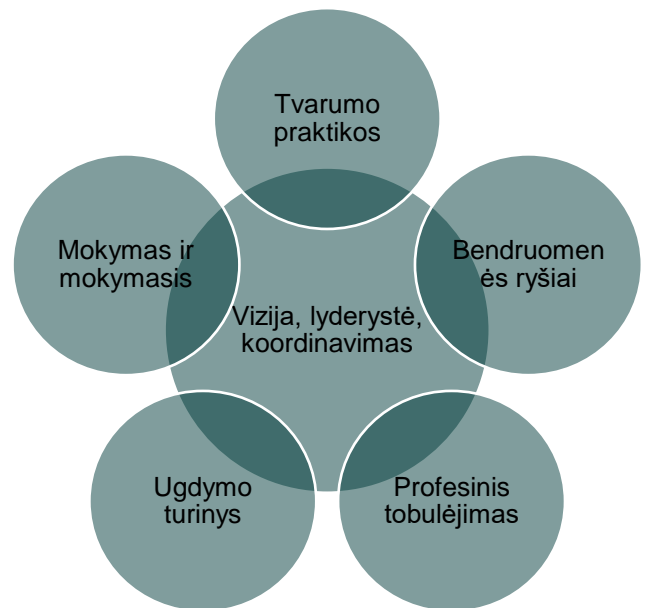
¹ LR aplinkos ministerija. [JT Darbotvarkė 2030, darnaus vystymosi tikslai ir kiti tarptautiniai susitarimai.](#)

Visuminis mokyklos požiūris į darnumą

Visuminio mokyklos požiūrio į darnumą (angl. *whole-school-approach*)² koncepcija tampa centriniu konceptu politiniame diskurse apie švietimą ir darnų vystymąsi.³ Visuminis mokyklos požiūris į darnumą reiškia struktūrišką ir nuoseklų darnumo principų ir praktikų įtraukimą į visus mokyklos veiklos, politikos ir kultūros aspektus. Pagrindinis tokio požiūrio principas – planuojant bet kokį mokyklos veiklos aspektą reikia atsižvelgti į darnumą.

Taikant šį metodą pripažįstama, kad darnumas yra ne tik mokomas klasėje, bet ir patiriamas per mokyklos fizinę aplinką, valdymo praktiką, partnerystę su vietos bendruomene ir bendrą organizacijos etosą. Tokios mokyklos susieja tai, ko mokiniai mokosi pagal mokymo programą, su tuo, kas praktikuojama mokyklos valdyme, veiklose, viešuosiuose pirkimuose,⁴ mokiniai yra įtraukiami į mokyklos sprendimus, bendruomenės projektus ir pasaulines iniciatyvas. Tokį požiūrį, skatinamą Jungtinių Tautų ir Europos Komisijos⁵, pradeda taikyti vis daugiau mokyklų. Jungtinių Tautų Švietimo, mokslo ir kultūros organizacija UNESCO apibūdina visuminį mokyklos požiūrį į darnumą kaip pagrindinį įrankį įgalinti *mokinius gyventi tuo ką mokosi, ir mokytis to, kuo gyvena*⁶.

Yra skirtingų teorinių modelių apibrėžiančių kokios yra visuminio mokyklos požiūrio į darnumą sudedamosios⁷. Išanalizavus modelių variacijas, projekto metu nuspręsta remtis Nyderlanduose ir Norvegijoje naudojamu „WSA flower“ modeliu, sudarytu iš šešių susijusių elementų (žr. pav. 2).

pav. 2. Visuminio mokyklos požiūrio į darnumą modelis. Mathie, R. G. and Wals, A.E.J. (2022) *Whole School Approach to Sustainability*. p. 6.

² UNESCO (2016). „Pasirengimas veikti dėl klimato: vadovas mokykloms“. https://www.unesco.lt/images/Pasirengimas_veikti_dėl_klimato_Vadovas.pdf

³ Mathie, R. G. and Wals, A.E.J. (2022) *Whole School Approaches to Sustainability: Exemplary Practices from around the world*. Wageningen: Education & Learning Sciences/Wageningen University.

⁴ Europos Komisija (2022). *Input paper: A whole school approach to learning for environmental sustainability*.

⁵ Pagrindiniai dokumentai pažymintys visuminio mokyklos požiūrio į darnumą potencialą ir naudą: UNECE (2021). *Paper no. 6: Pre-final draft concept note for the post-2019 implementation framework: Strategic Document on ESD for the UNECE Region 2021-2030*; UNESCO (2021). *Berlyno deklaracija dėl Darnaus Vystymosi Švietimo*; Europos Komisija (2022). *Tarybos rekomendacija dėl mokymosi siekiant aplinkos tvarumo*; Europos Komisija (2022). *Komisijos darbo dokumentas, priedas prie tarybos rekomendacijos dėl mokymosi siekiant aplinkos tvarumo*.

⁶ UNESCO (2020). *Education for sustainable development: a roadmap*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802>

⁷ Keletas pavyzdžių: UNESCO. (2014). *Shaping the future we want: UN Decade of Education for Sustainable Development; final report (2005-2014)*; UNESCO (2016). „Pasirengimas veikti dėl klimato: vadovas mokykloms“; Europos Komisija (2022). *Input paper: A whole school approach to learning for environmental sustainability*; Education Scotland (2017). *Whole school and community approach to learning for sustainability (LfS) - Self-*

Darnių praktikų taikymas mokyklose ne tik atitinka pasaulinius darnumo tikslus ir yra etiškai teisinga, bet ir suteikia galimybę mokykloje sukurti klestinčią ugdymo aplinką, taip atnešant **naudos pačiai mokyklai**. Darnumo praktikų taikymas rodo mokyklos įsipareigojimą kurti geresnę ateitį dabartinėms ir būsimoms kartoms, siunčia žinutę, jog mokykla rimtai žiūri į savo pareigą prisidėti prie atsakingų piliečių ugdymo. Be to, tokios praktikos kaip energijos taupymas, atliekų mažinimas ir perdirbimas gali suteikti mokyklai ne tik aplinkosauginę naudą (sumažinti mokyklos poveikį aplinkai) bet ir finansinę naudą (sutaupyti išlaidų). Sutaupytus išteklius mokykla gali nukreipti į švietimo priemonių įsigijimą, infrastruktūros tobulinimą ar kitas inovacijas, kurios bendrai gerintų mokymosi patirtį. Mokykla puoselėjanti stiprius bendruomenės santykius (o tai svarbi darnumo dalis), gali tapti kolektyvinių veiksmų ir pokyčių centru. Mokykla turinti pasiekimų darnumo srityje gerina savo reputaciją, pritraukia panašiai mėstančius ir darnumo svarbą suprantančius bendruomenės narius, mokinius, savo pavyzdžiu įkvepia kitas mokyklas.

Vilniaus švietimo įstaigos

Esamos darnumo praktikos Vilniaus švietimo įstaigose

Vizija, lyderystė, koordinavimas

Centrinis visuminio mokyklos požiūrio į darnumą elementas – mokyklos vizija, misija ir vertybės. Visuminis mokyklos požiūris į tvarumą reiškia, jog mokykloje puoselėjama darnumo kultūra, kuria skatinama imtis veiksmų, kuriančių darnesnę visuomenę. Kuriant tokią darnumo kultūrą mokykloje svarbu *apsibrėžti ką reiškia darni veikla*, į tai įtraukiant mokinius, šeimas, aptarnaujantį personalą, vadovybę, mokytojus. Apsibrėžus kas yra darni veikla, svarbu *užrašyti viziją, misiją ir vertybes*, kurios apibendrintų mokyklos požiūrį į darnumą. Vizija, misija ir vertybės turėtų būti aktualūs vietos bendruomenei ir mokyklai. Mokyklos darnumo sampratą tuomet skatinama taikyti kasdieniame gyvenime, todėl ji turėtų atsispindėti mokyklos *strateginiuose planuose, politikoje, procedūrose, gairėse, biudžete, darbo grupių darbe*.

Siekiant visuminio mokyklos požiūrio į darnumą svarbu pasiskirstyti vaidmenis ir atsakomybę tarp visos mokyklos bendruomenės narių. Rekomenduojama mokyklose turėti darnumo srities veiksmų komandą, kuri koordinuotų mokyklos darnumo srities veiksmų plano rengimą, įgyvendinimą, vertinimą, konsultuojantis su visais suinteresuotais mokyklos objektais.

Šiuo metu nėra aišku kiek Vilniaus mokyklų darnumą laiko mokykloje puoselėjama vertybe, yra integravusios darnumą į mokyklos viziją, turi už darnumo veiksmus atsakingą darbuotoją.

Bendruomenės ryšiai

Siekis tapti darnia mokykla reikalauja, jog mokykla žvelgtų į visos bendruomenės poreikius ir nuomonę, puoselėtų ryšius su žmonėmis. Darnumo temoje yra daug problemų, kurių mokyklos negali išspręsti vienos, be bendradarbiavimo su suinteresuotomis šalimis, platesne mokyklos bendruomene, pvz., tėvais / globėjais, gyventojais, verslo / pramonės įmonėmis, neformaliojo švietimo organizacijomis, kitomis švietimo įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, mokslo / kultūros institucijomis, savivaldybės administracija ir kita.

Bendradarbiavimas su bendruomene gali ne tik padėti mokyklai įgyvendinti darnumo veiksmus, bet ir pagerinti mokinių mokymąsi. Bendradarbiavimas su bendruomene įgalina tokias mokymosi galimybes kaip: mokyklos teritorijos kaip mokymosi laboratorijos naudojimas įtraukiant bendruomenę, mokymosi perkėlimas už klasės ribų išvedant mokinius į rajoną, ūkius, tarnybas, patirtinis mokymasis susipažįstant su vietos įmonių ar organizacijų darbu, mokinių raginimas imtis realių veiksmų su šeimomis ir kitais partneriais.

Šiuo metu nėra bendro vaizdo leidžiančio suprasti kokius santykius su bendruomene puoselėja Vilniaus mokyklos, kaip skirtingos bendruomenės grupės įtraukiamos į sprendimų priėmimus, įvairias iniciatyvas (įskaitant ir iniciatyvas skatinančias darnumą).

Tvarumo praktikos

Tvarumo praktikų elementas pabrėžia, kad mokykloje žodžius, vertybes turėtų atspindėti darbai, mokyklos aplinka. Pastebima, kad dažniausiai mokyklos stengiasi tapti darnesnėmis gerindamos aplinkos būklę, daugiau dėmesio skirdamos aplinkosaugai, pvz., sodindamos medžius, kompostuodamos, efektyviau naudodamos energiją, vandenį, popierių⁸. Tvarumo praktikas sudaro veiklos skirtos tvariai naudoti energiją, vandenį, maistą, transportą, tvarkyti atliekas, tvariai vartoti, kurti tvarią mokyklos aplinką.

Žinoma, jog Vilniaus ugdymo įstaigos turi galimybę tapti projektu, tinklu, kurie vienaip ar kitaip skatina darnumą, narėmis. Dalyvavimas tinkluose padeda ugdymo įstaigoms pasiekti išteklius, reikalingus darnumo projektams įgyvendinti. Dalyvavimas šiuose projektuose suteikia mokykloms sertifikatus, pripažįsta jų darnumo pastangas, išskiria jas iš kitų mokyklų. Tokios mokyklos daug dėmesio skiria būtent tvarumo praktikoms.

Pavyzdžiui, mokyklos dalyvaujančios Darnių mokyklų ir gamtosauginių mokyklų programose (plačiau aptartose žemiau) skatinamos įgyvendinti veiksmus šiose tvarumo srityse:

- *Maistas* (pvz., valgykloje naudoti vietinės kilmės maisto produktus, ugdymo įstaigoje įrengti sodą ar darželį, atlikti maisto švaistymo mokykloje tyrimą)

⁸ UNESCO (2016). [Pasirengimas veikti dėl klimato: vadovas mokykloms.](#)

- *Vartojimas* (pvz., naudoti perdirbtą popierių, turėti vartojamų išteklių planus ir analizuoti vartojimo įpročius)
- *Rūšiuojimas, šiukšlės ir atliekos* (pvz. atlikti mokyklos atliekų auditą, vykdyti užsiėmimus rūšiavimo tema, sudaryti sąlygas efektyviam rūšiavimui, turėti aiškia politiką dėl šiukšlinimo, kompostuoti).
- *Vanduo* (pvz., sumažinti vandens suvartojimą, rinkti ir buityje naudoti lietaus vandenį, stebėti vandens suvartojimo tendencijas)
- *Elektra / energija* (pvz., naudojamos taupiosios elektros lemputės, dalis energijos gaunama iš atsinaujinančių resursų, prie apšvietimo jungtukų pateikti šviesą išjungti skatinančią informaciją).
- *Šildymas* (pvz., įgyvendinti veiksmus taupant šilumą (langų apšiltinimas, renovacijas ir pan.)
- *Darnus judėjimas* (pvz., numatyti saugius maršrutus važiuoti dviračiais, kitomis priemonėmis ar eiti pėsčiomis, įrengti dviračių parkavimo aikšteles)
- *Aplinka / sveika gyvensena* (pvz., naudoti aplinkai ir sveikatai nepavojingas valymo priemones, vykdyti programas, akcijas skatinančias bendruomenės fizinį aktyvumą ir sveiką gyvenseną, turėti lauko klase)
- *Biologinė įvairovė* (ir gamta) (pvz., atlikti biologinės įvairovės tyrimą, parengti biologinės įvairovės išsaugojimo projektą)
- *Klimato kaita* (pvz., skatinti mokinius ir darbuotojus veiksmis kovoti su klimato kaita)

Pasak šių programų koordinatorių, dalyvaujančios mokyklos turi galimybę susiplanuoti ir įgyvendinti veiksmus / iniciatyvas, kurias sugalvoja patys, pritaikydami jas mokyklos kontekstui, prioritetinėms sritims. Atsižvelgiant į skirtingų programų skirtumus ir tai, jog mokyklos gali susigalvoti savo iniciatyvas, sudėtinga įvertinti kokios praktikos yra labiausiai paplitusios, kam mokyklos skiria daugiausia dėmesio.

Pagrindinės programos, projektai ir tinklai, skatinantys tvarumo praktikų įgyvendinimą Vilniaus ugdymo įstaigose:

Gamtosauginės mokyklos

Tarptautinė programa kuruojama Europos nevyriausybių organizacijų (NVO) tinklo „Aplinkosauginio švietimo fondas“ (angl. *Foundation for Environmental Education*). Programa yra didžiausia pasaulinė tvariųjų mokyklų programa, jungianti 50 000 mokyklų 73 šalyse. Lietuvoje programa veikia nuo 2004 m., kuruojama NVO „Lietuvos žaliųjų judėjimas“. 2023 m. programoje dalyvauja 85 Lietuvos ugdymo įstaigos (iš jų 2 Vilniaus miesto ir viena Vilniaus rajono)⁹.

Dalyvaujančios mokyklos turi atlikti septynis žingsnius, jog būtų apdovanotos Žaliaja vėliava ir Gamtosauginės mokyklos sertifikatu:

1. sudaryti gamtosauginį komitetą,
2. atlikti aplinkosauginės situacijos įvertinimą (audita),
3. parengti veiksmų planą,
4. atlikti monitoringą ir įvertinimą,
5. integruoti gamtosaugines veiklas į mokymosi procesą,
6. informuoti ir įtraukti visą mokyklos bendruomenę,
7. sukurti gamtosauginį kodeksą.

Mokyklos turi galimybę adaptuoti žingsnius priklausomai nuo mokyklos tipo, mokinių amžiaus, kitų specifinių faktorių. Į programą prisijungiančioms ugdymo įstaigoms rekomenduojama susikoncentruoti, į veiksmų planą įtraukti 1-3 temas. Mokyklos kasmet peržiūri rezultatus.

Gamtosauginių mokyklų sertifikatu apdovanotos mokyklos turi prieigą prie išimtinai joms skirtų veiklų, ryšių užmezgimo galimybių, teigia, jog pagerėjo mokyklos aplinka, susidarė galimybė sujungti kolegas ir mokyklos bendruomenę bendroms veikloms.

Darni mokykla ir „Šuolis link darnaus gyvenimo stiliaus“

Tai darnaus vystymosi įgūdžių programa, kuruojama Sostinės vaikų ir jaunimo centro (SVJC), veikianti nuo 2014 m. Programa siekia sutelkti mokyklų bendruomenes DVT įgyvendinimui ir integruoti darnaus vystymosi švietimo klausimus į visas mokyklos gyvenimo sritis. Mokyklos programoje dalyvauja savanoriškai, sertifikavimo procesą atlieka pagal iš anksto nustatytus kriterijus.

Dalyvaujanti mokykla suburia komandą, užpildo veiksmų planą (įvykdę trumpą apklausą), vykdo veiksmų planą, parengia įvykdytų veiklų ataskaitą, kurią įsivertinus pagal kriterijus (bei nepriklausomų ekspertų vertinimą) mokykla apdovanojama žaliu, sidabrinu ar auksiniu sertifikatu.

Kiekviena dalyvaujanti mokykla privalo atlikti tris privalomus veiksmus: 1) suformuoti mokyklos „Darnumo“ komandą, 2) sukurti darnios mokyklos viziją ir 3) parengti mokyklos darnaus vystymosi veiksmų planą mokslo metams. Be to, mokyklos, pagal savo prioritetu pasirinktas sritis (maistas, vartojimas, rūšiavimas, vanduo, elektra, šildymas, darnus mobilumas, sveika ugdymo įstaigos aplinka, įstaigos darbuotojų ir ugdytinių darnaus vystymosi švietimas, biologinė įvairovė, darni mokyklos bendruomenė) įgyvendina įvairias iniciatyvas.

⁹ Gamtosauginių mokyklų programa. Dalyvaujančios švietimo įstaigos
<https://gamtosauginesmokyklos.lt/dalyvaujancios-svietimo-istaigos>

Programoje 2021-2022 m. m. dalyvavo 69 ugdymo įstaigos, iš kurių 13 Vilniaus (7 darželiai, 4 gimnazijos, 1 progimnazija, 1 pagrindinė mokykla).¹⁰

Be to, 2022 m. SVJC, kartu su partneriais¹¹, sukūrė **mokyklų darnumo įsivertinimo įrankį „Šuolis link darnaus gyvenimo stiliaus“**¹². Įrankis atliepia visuminį mokyklos požiūrį į darnaus vystymosi švietimą, padeda mokyklai geriau suprasti esamą darnumo lygį ir potencialą. Įrankį sudaro klausimai suskirstyti į septynias temas, skirtas skirtingoms respondentų grupėms (administracijai, mokytojams, mokiniams):

1. Lyderystė ir valdymas (administracijai)
2. Infrastruktūra ir tvarka (administracija)
3. Partnerystės (mokytojams ir administracijai)
4. Ugdymo turinys (administracijai ir mokytojams)
5. Darnaus vystymosi švietimo kompetencijos (mokytojams)
6. Darnaus vystymosi tikslai (mokiniams)
7. Mokymosi patirtys (mokiniams)

Tikslinė įrankio grupė yra vidurinės mokyklos, įrankis nepritaikytas ikimokyklinio ugdymo institucijoms. Darnių mokyklų tinklas turi siekį, jog kiekviena tinklo veiklose dalyvaujanti mokykla vietoje apklausos prieš rengiant veiksmų planą įsivertintų naudojantis įrankiu.

UNESCO asociuotų mokyklų tinklas

UNESCO
Asociuotųjų mokyklų
tinklas Lietuvoje

Tai pasaulinis tinklas, jungiantis daugiau nei 8 000 mokyklų 175 šalyse. Tinklui priklausančios mokyklos vadovaujasi UNESCO vertybėmis, daug dėmesio skiria UNESCO temoms, įskaitant ir darnų vystymąsi. Lietuva tinkle dalyvauja nuo 1997 m. Lietuvos tinklą 2022-2023 m. sudaro 15 mokyklų, iš kurių 2 Vilniaus gimnazijos.

Tinklas yra platforma bendradarbiauti, dalytis gerąja patirtimi ir dalyvauti tarptautinėse iniciatyvose. Kiekvienai tinklui priklausančiai mokyklai priskiriamas vienas konkretus DVT, kurio rėmuose mokykla mokslo metų eigoje vykdo įvairias veiklas, dalijasi savo patirtimis su kitomis mokyklomis.

UNESCO asociuotų mokyklų tinklo atšaka – Baltijos jūros projektas, be kita ko remia darnaus vystymosi tikslus, tvarų gyvenimo būdą Baltijos jūrą supančiose šalyse. Baltijos jūros projekte dalyvauja 22 Lietuvos ugdymo įstaigos, iš kurių dvi Vilniaus gimnazijos¹³.

¹⁰ „Darni mokykla“. Apie programą DARNI MOKYKLA 2021/2022 https://svjc.lt/apie-darni-mokykla-2021/#Apie_DM_2021

¹¹ Partneriais iš Lietuvos, Škotijos, Estijos ir Vokietijos

¹² Mokyklų darnumo įsivertinimo įrankis „Šuolis link darnaus gyvenimo stiliaus“ <https://jump.s-education.org/>

¹³ UNESCO. Baltic Sea Project <https://unesco-bsp.blogspot.com/p/bsp-schools.html>

**Vilniaus
savivaldybės
administracija**

Vilniaus savivaldybės administracija skiria dėmesį aplinkosauginiam švietimui.

Aplinkos apsaugos rėmimo programa, tai Vilniaus miesto savivaldybės programa, kurios dalis - visuomenės aplinkosauginio švietimo projektų rėmimo programa. Viena iš dviejų programos dalių yra savivaldybei pavaldžių įstaigų aplinkosauginis švietimas. Naudodamosi programa, Vilniaus ugdymo įstaigos vykdo programas susijusias su aplinkosauga. Pavyzdžiui, 2023 m. programas vykdo 17 Vilniaus ugdymo įstaigų (14 darželių, 1 progimnazija, 2 pagrindinės mokyklos).¹⁴

Projektus vykdančios ugdymo įstaigos

- organizuoja mokymus, edukacines veiklas, aplinkosauginius renginius (pvz., ugdomąsias veiklas kaip atpažinti augalus, apie oro taršą, pamokos gamtoje skirtos biologinės įvairovės stebėjimui ir tyrimui, išvykos, žygiai, medelių sodinimas, edukaciniai užsiėmimai ir mokymai apie nykstančius augalus, edukacinės išvykos, kūrybines dirbtuves gaminant iš antrinių žaliavų);
- organizuoja konkursus, parodas (pvz., piešinių koliažų albumas, atspindintis augalo augimo etapus, piešinių apie augalus paroda, viktorina pasaulinei aplinkos apsaugos dienai paminėti, eilėraščių skaitovų konkursas paminėti pasaulinei gyvūnijos dienai);
- kuria edukacines erdves (pvz., basų kojų taką, vabzdžių stebėjimo stoteles, lauko lysves, žaliąsias / vaistažolių palanges, orų stebėjimo stoteles);
- rengia metodinę medžiagą (pvz., praktines užduotis įvairiomis temomis).

Švietimo įstaigų žaliųjų edukacinių erdvių konkursas – tai kasmet Vilniaus miesto savivaldybės administracijos organizuojamas konkursas, kurio tikslas – mokyklų aplinką apželdinti augalais, apie kuriuos kalbama mokymo procese, kuriuos moksleiviai gali tyrinėti.¹⁵ Tokiose žaliosiose erdvėse vyksta ekologinio švietimo veiklos.

¹⁴ Vilniaus miesto savivaldybė (2023-03-21). Patvirtintas Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės aplinkosauginio švietimo projektų, finansuojamų iš Vilniaus miesto savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo 2023 metų specialiajai programai patvirtintų asignavimų, sąrašas <https://vilnius.lt/lt/aplinkosauga-ir-energetika/patvirtintas-vilniaus-miesto-savivaldybes-visuomenes-aplinkosauginio-svietimo-projektu-finansuojamu-is-vilniaus-miesto-savivaldybes-aplinkos-apsaugos-remimo-2023-metu-specialiajai-programai-patvirtint/>

¹⁵ Vilniaus miesto savivaldybė (2023-04-19). Vilniaus miesto ugdymo ir švietimo įstaigų bendruomenės kviečiamos dalyvauti Vilniaus miesto švietimo įstaigų žaliųjų edukacinių erdvių konkurse <https://vilnius.lt/lt/aplinkosauga-ir-energetika/vilniaus-miesto-ugdymo-ir-svietimo-istaigu-bendruomenes-kvieciamos-dalyvauti-vilniaus-miesto-svietimo-istaigu-zaliuju-edukaciniu-erdviu-konkurse/>

Profesinis tobulėjimas

Darnus vystymasis reikalauja iš mokytojų ir mokyklos darbuotojų (tvarkančių pastatą ir mokyklos patalpas, atsakingų už maitinimą ir kt.) reikiamų kompetencijų ir žinių, jog sugebėtų prisidėti prie visuminio mokyklos požiūrio į darnumą kūrimo ir įgyvendinti mokyklos išsikelto darnumo misiją. Mokytojai turi turėti gebėjimus dirbti su atviresne mokymo programa, į ją integruojant darnumo temas; tarpininkauti bendradarbiaujant su bendruomene; suprasti darnumą (jo sąvokas, principus, problemas) ne tik iš savo, bet ir iš kitų mokomųjų dalykų požiūrio taško; gebėti organizuoti patyriminį mokymąsi.

Tikėtina, kad Vilniaus švietimo įstaigų mokytojai ir darbuotojai dalyvauja mokymuose susijusiuose su darnumu. Vis dėlto, nėra duomenų, kurie leistų susidaryti bendrą vaizdą kuri dalis Vilniaus mokyklų darbuotojų ir mokytojų dalyvauja tokiuose mokymuose, kokios temos adresuojamos šiuose mokymuose, kokių dalykų tai mokytojai, kaip darbuotojai ir mokytojai vertina mokymų naudingumą, kokių mokymų jiems trūksta.

Ugdymo turinys

Kertinis elementas visuminiame mokyklos požiūryje į darnumą yra darnaus vystymosi koncepto (temų, problemų, sprendimų) integravimas į ugdymo turinį (mokymo programas). Tai taip pat ir akivaizdžiausias būdas mokinius šviesti darnumo klausimais mokyklose – apie tai mokant pamokose. Apie darnų vystymąsi mokyti rekomenduojama visų dalykų pamokose.

2022 m. atnaujintose bendrojo ugdymo programose integruota klimato kaitos tema. Ekspertiniu vertinimu¹⁶ klimato kaita visgi netapo horizontalia tema randama visuose dalykuose, trūksta sisteminės prieigos ir atsakomybių pasiskirstymo. Pabrėžiama, jog mokymo programose didžiausias dėmesys skiriamas aplinkosaugos aspektui – klimato kaitai, mažiau dėmesio ekonominiam vystymuisi ir socialinei gerovei. Išlieka neaišku kaip sėkmingai tai tiesiogiai persikels į mokyklas.

Mokymas ir mokymasis

Darnus vystymasis kviečia ne tik integruoti darnumo temas į visus mokomuosius dalykus, bet taip pat ir keisti pedagogiką ir būdus kaip mokiniai mokosi. Šiandienos kontekstas reikalauja ugdyti kritinį, kūrybinį ir toliaregišką mąstymą, kuris įgalintų mokinius spręsti darnumo iššūkius¹⁷. Keli būdai ugdyti tokius įgūdžius yra mokymasis bendradarbiaujant (su skirtingų vertybių ir požiūrių žmonėmis iš įvairios aplinkos), mokymasis orientuotas į mokinių įgalinimą imtis veiksmų (įgyvendinti tvarumo projektus),¹⁸ patirtimi ir tyrinėjimu grįsti mokymosi metodai, tarpdisciplininis mokymasis, mokymasis iš autentiškų, realių ir praktiškų situacijų.

Šiuo metu nėra žinoma kaip paskatos integruoti darnumo temas į ugdymo procesą keičia / pakeitė Vilniaus švietimo įstaigose dirbančių mokytojų mokymo metodus ir tai kaip mokosi mokiniai.

¹⁶ Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija, diskusija “Klimato kaitos švietimo integravimas į bendrąjį ugdymą”. Armino Varanausko pranešimas „Atnaujintas ugdymo turinys: ar pakankamai dėmesio skiriame klimato krizei?“. <https://www.youtube.com/watch?v=h4p-mRjpct0&t=11709s> 2:21:52.

¹⁷ UNESCO (2016). [Pasirengimas veikti dėl klimato: vadovas mokykloms.](#)

¹⁸ UNESCO (2016). [Pasirengimas veikti dėl klimato: vadovas mokykloms.](#)

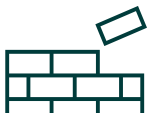
Problema

EDU Vilnius – Vilniaus miesto savivaldybės įstaiga, siekianti aukštesnės švietimo kokybės sostinėje. EDU Vilnius dalyvauja švietimo politikos formavime ir jos įgyvendinime Vilniuje, vykdo švietimo stebėseną ir analizę, skatina švietimo bendruomenės tobulėjimą ir atvirumą, inicijuoja ir diegia ugdymo ir vadybos inovacija, kuria ir įgalina kitus kurti vilniečiams aktualų ugdymo turinį.

EDU Vilnius tikslas yra padėti mokykloms spręsti jų veikloje iškylančius iššūkius. Viena iš įstaigos darbo sričių yra švietimo įstaigų pažanga darnumo srityje.

Atsižvelgiant į esamų darnumo praktikų apžvalgą, identifikuojama problema – **duomenų trūkumas siekiant įvertinti kiek darnios yra Vilniaus švietimo įstaigos**. Konsultacijų su ekspertais dirbančiais darnumo srityje švietime metu bei atlikus esamos situacijos analizę, paaiškėjo, jog keletas Vilniaus ugdymo įstaigų yra aktyvesnės darnumo srityje, tačiau nėra aišku, kiek apie darnumą žino, supranta, kiek darnumo principus atitinka didžioji dauguma Vilniaus mokyklų.

Esamos situacijos supratimas pamatuojant kiek darnios yra mokyklos yra pirmas žingsnis siekiant padėti mokykloms tapti darnesnėmis institucijoms. Be to, mokyklų darnumo matavimas būtinas siekiant stebėti mokyklų pažangą, nustatyti tobulintinas sritis, turėti galimybę palyginti mokyklas, identifikuoti gerąsias praktikas, priimti informuotus, duomenimis grįstus sprendimus skirstant išteklius ir organizuojant intervencijas mokyklose, skatinti darnumo praktikas.

Pažangos stebėseną

Darnumo matavimas leidžia visapusiškai įvertinti kiek darni yra mokykla, sekti ir stebėti mokyklų pažangą laikui bėgant.

Tobulintinų sričių nustatymas

Matavimas leidžia nustatyti konkrečias sritis, kuriose galima sustiprinti darnumo pastangas, nustatyti trūkumus esamosiose praktikose, politikose.

Palyginimas ir dalijimasis gerosiomis praktikomis

Matavimas leidžia lyginti mokyklas, įvertinti jų veiklą viena kitos atžvilgiu, nustatyti geriausias praktikas, kurias galima pakartoti kitose mokyklose, taip paspartinant pažangą darnumo srityje.

Informuoti sprendimai, išteklių paskirstymas

Darnumo vertinimas suteikia vertingų duomenų, kurie gali būti panaudoti priimant įrodymais grįstus sprendimus, nustatyti sritis, kuriose trūksta paramos ar išteklių.

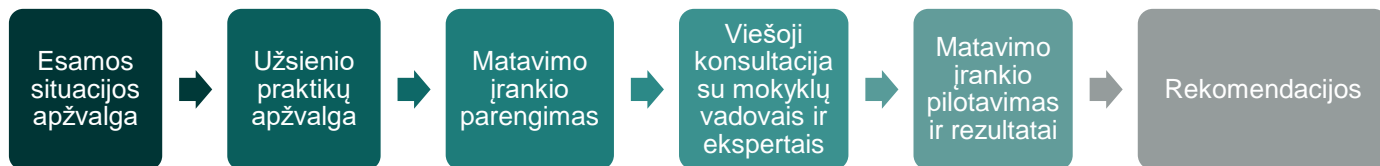
Motyvacija ir pripažinimas

Matavimas yra motyvavimo priemonė mokykloms, siekiant sustiprinti pastangas darnumo srityje. Gerų mokyklų pripažinimas ir apdovanojimai ugdo darnumo kultūrą, skatina sveiką konkurenciją ir bendrą mokymąsi tarp mokyklų.

pav. 3 Mokyklų darnumo matavimo naudos

Sprendimas

Atliepiant poreikį suprasti darnumo situaciją Vilniaus švietimo įstaigose, **projekto tikslas** – ištyrus kiek darnios yra Vilniaus švietimo įstaigos, parengti rekomendacijas EDU Vilnius, Vilniaus miesto savivaldybei ir kitoms suinteresuotoms šalims kaip jos gali prisidėti prie pažangos padarant mokyklas darnesnėmis institucijomis.

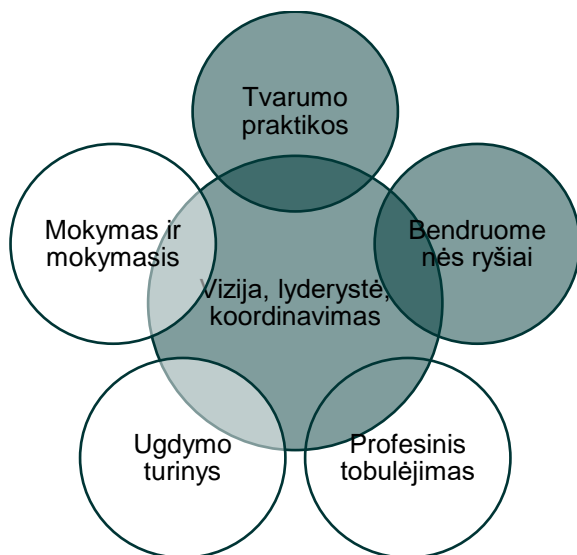
pav. 4 Projekto eiga

Darnumo matavimas

Projekto metu bus parengtas mokyklų darnumo matavimo įrankis ir vykdomas jo pilotavimas visose savivaldybei priklausančiose Vilniaus ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigose. Mokyklų darnumas bus matuojamas apklausos pagrindu, t. y., mokyklų direktoriai / pavaduotojai atsako į klausimus, pagal jų pateiktus atsakymus mokyklai bus priskiriamas darnumo balas.

Atsižvelgiant į dabartinės situacijos analizę, konsultacijas su ekspertais, siekiant didžiausio galimo mokyklų įsitraukimo į matavimo įrankio pilotavimą, klausimynas rengiamas atkreipiant dėmesį į:

- *Akademiškumą, klausimų sudėtingumą*: siekiama, jog klausimynas būtų tikslinei grupei lengvai suprantamas, naudojamos suprantamos frazės ir terminai.
- *Vartotojo patirtį*: siekiama, jog apklausa turėtų aiškią navigaciją, respondentas matytų progresą pildant apklausą.
- *Apimtį*: pastebima, jog didelės apimties klausimynai atgraso mokyklų vadovus nuo nuoseklaus atsakymo į klausimus, tad siekiama, jog klausimyno apimtis būtų kiek įmanoma mažesnė (klausimų kiekiu).

pav. 5 Visuminio mokyklos požiūrio į darnumą elementai įtraukiami į mokyklų darnumo matavimą

Siekiant atsižvelgti į išvardytus principus (valdyti klausimyno apimtį, užtikrinti kiek įmanoma lengvesnį ir paprastesnį klausimyno pildymo procesą), pilotiniam variantui matavimo įrankis sudaromas iš **trijų** visuminio mokyklos požiūrio į darnumą dalių. Klausimai formuluojami siekiant išsiaiškinti mokyklos, kaip institucijos, vykdomas iniciatyvas šiose srityse:

- Mokyklos vizija
- Tvarumo praktikos
- Bendruomenės ryšiai

Šio projekto rėmuose darni mokykla suprantama kaip mokykla integruojanti darnumą į šias tris mokyklos veiklos sritis.

Ugdymo turinio, mokymo ir mokymosi, profesinio tobulėjimo elementai nebus įtraukti į pilotinį mokyklų darnumo tyrimą, dėl kelių priežasčių:

- Darnumo temos integruotos į atnaujintą ugdymo turinį, pamatuoti kaip mokykloms sekasi integruoti šias temas praktiškai, bus vertingiau vėliau
- Mokymasis ir mokymas Lietuvos švietimo kontekste yra glaudžiai susijęs su ugdymo turinio elementu

- Siekiant įvertinti kaip darnumo temos integruotos į ugdymo turinį ir kaip tai keičia mokymo ir mokymosi metodus, būtina apklausti ne mokyklų vadovus, bet mokytojus ir mokinius, o šis pilotinis tyrimas vykdomas su mokyklų vadovais
- Sudėtinga pamatuoti profesinio tobulėjimo susijusio su darnumu paplitimą mokyklose atsižvelgiant į sunkumus identifikuoti, kurie mokymai yra susiję su darnumu

Taip pat nuspręsta, daugiausia dėmesio skirti aplinkosaugos elementui, šiek tiek paliečiant socialinės gerovės ir ekonominio vystymosi elementus.

Rekomendacijos

Pagal mokyklų darnumo matavimo įrankio pilotavimo rezultatus, bus formuluojamos rekomendacijos kelioms tikslinėms grupėms, siekiant paskatinti pažangą darnumo srityje Vilniaus švietimo įstaigose.

Tikslinė grupė	Rekomendacijų apimtis
EDU Vilnius	Kaip EDU Vilnius gali tikslingai projektuoti savo veiklas, orientuotas į mokyklų mokytojus ir vadovybę, siekiant aprūpinti juos žiniomis reikalingomis darnumui puoselėti?
Vilniaus miesto savivaldybės administracija	Kaip miesto savivaldybės administracija, kaip mokyklų steigėjas, gali padėti mokykloms įveikti kylančias kliūtis siekiant tapti darniomis organizacijomis? Kokią pagalbą mokykloms gali suteikti savivaldybės administracija?
Kitoms suinteresuotoms šalims	Kaip suinteresuotos šalys (pvz., darnumą skatinančios programos, organizacijos, ekspertai) gali padėti mokykloms įveikti barjerus trukdančius tapti tvariomis institucijomis?

Julija Skerniškytė
Projekto vadovė

☎ +370 621 26659
✉ julija.skerniskyte@kurklit.lt

📍 Upės str. 23,
08128, Vilnius,
Lithuania

🌐 www.kurklit.lt